

Nr 107.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

Med anledning av propositionen nr 3 om rätt till litterära och musikaliska verk får jag anföra följande:

Lagtexten och motiveringen sysselsätta sig, såvitt jag kunnat finna, uteslutande med att avväga författarens rätt å ena sidan och allmänhetens intresse å den andra. Man söker på detta sätt komma till en rättvis ordning, men såsom så mycket annat är detta till stor del endast formaldemokrati. Livet går även här sin egen väg oberoende av formerna. Den mäktige är här kanske i det stora flertalet fall förläggaren, vilkens intresse ingalunda alltid sammanfaller med författarens och icke heller med allmänhetens. Vad som därför också bör avvägas är gränsskillnaden mellan förläggarens makt och rätt å ena sidan samt författarens rätt och allmänhetens intresse å andra sidan. Det är alltför vanligt, att man blundar för så stora realiteter, och det synes också hava inträffat här, åtminstone såvitt propositionen utvisar. Tidens sociala problem spelar in även här och för detta ryggas alltid även formaldemokratien tillbaka.

Tryckfriheten är en mänsklig rättighet och en god sak. Men den är liksom allt annat till salu och förvandlas därför liksom allt annat till kapitalism, ekonomisk, andlig eller bådadera. Man kan utan överdrift säga, att tidningsredaktörer och bokförläggare väsentligen ha monopol på tryckfriheten. Detta är icke alls någon förebräelse mot dem. Samhällssystemet anvisar ingen annan utväg. Sannolikt är det detta tillstånd som föranlett att i den ryska socialistiska federativa sovjetrepublikens författning inrymts under punkt 14 följande bestämmelse: »I ändamål att tillförsäkra de arbetande massorna verklig yttrandefrihet upphäver den ryska

socialistiska federativa sovjetrepubliken pressens beroende av kapitalet, överlämnar i arbetareklassens och de fattiga böndernas hand alla tekniska och materiella hjälpmedel för utgivande av tidningar, broschyrer, böcker och alla andra trycksaker och betryggar dessas fria spridning i hela landet.»

Mycket kända författare eller sensationsskribenter kunna visserligen lätt betinga sig drägliga villkor av förläggare, om de ha förstånd att se upp med saken eller någon god kutym på platsen vunnit insteg. Allvarliga ämnen, nya tankar, okända debutanters första försök, specialarbeten och dylikt få vara tacksamma, om de överhuvud taget kunna finna någon förläggare. Förlaget är en affär, och konkurrensen med andra kräver omtanke även den. En persons tryckfrihet blir en verklighet endast i den mån en förläggare kan känna sig övertygad, att boken »går» hos allmänheten och således kan betäcka kostnader med skälig förtjänst. Är författaren någon känd person, händer det väl, att en rik förläggare äventyrar till och med en sannolik förlust. Men detta hör till undantagen.

Rättsskyddet för författare enligt den nya lagen blir därför kanske i de flesta fallen företrädesvis ett skydd för förläggare. Han betingar sig för att utgiva boken full äganderätt och författaren får vara glad, att han överhuvud taget får sitt manuskript offentliggjort. Sedan får författaren kanske icke den minsta ytterligare inkomst under de trettio åren. I varje fall kan han icke få sina tankar vidare publicerade annat än i den mån förläggaren vill förhjälpa honom därtill. Ofta, kanske oftast, inträffar det, att sedan den första lilla upplagan utgått, trycks ingen ny sådan och någon ny förläggare får ej anlitas. Boken har »gått ut på förlaget», heter det i bokhandeln. Författaren berövas tillfredsställelsen att kunna verka för spridning av sina erfarenheter och tankar, och allmänheten berövas möjlighet att taga del av dem.

En lagstiftning av ifrågavarande slag bör väl förbindas med något övervägande av denna sak. I lagen synes böra inflyta någon bestämmelse, som begränsar förläggarens rätt enligt kontrakt till någon viss tid, avsevärt kortare än författarens skyddstid, eller ock på annat sätt fastslår vissa villkor för kontraktsrätten, som anses innebära ett skäligt avvägande mellan förläggarens och författarens rättigheter och å andra sidan ej heller påtagligen äventyrar den senares möjlighet att under nuvarande konkurrenssystem få sitt arbete publicerat. Särskilt synes det befogat, att en förläggare, sedan en upplaga gått ut, icke bör tillåtas att under hela återstående skyddstiden »ligga på arbetet». Är han ovillig att på begäran av för-

fattaren eller dennes arvingar inom viss tid trycka ny upplaga, bör det vara den senares rättighet att vända sig till annan förläggare.

Måhända bör någon liknande hänsyn tagas till de övriga alster, som propositionen avser.

Det hemställes alltså,

att riksdagen med anledning av propositionen om rätt till litterära verk m. m. ville antaga sådan ändring och tillägg till lagförslaget, att särskilt icke blott författarens och allmänhetens intresse behörigen tillgodoses utan även *skäliga begränsningar uppdragas i förläggares rätt gent emot författare och allmänheten.*

Stockholm den 22 januari 1919.

Carl Lindhagen.
